

REGION MIDTJYLLANDS

Strategi for bæredygtig udvikling i landdistrikterne 2020-2030

**Fælles om
det gode liv**

»**At give borgerne
mulighed for at
leve det gode liv
i hele regionen**«

Region Midtjyllands Udviklingsstrategi 2019-2030

Det gode og bæredygtige liv

I Region Midtjyllands udviklingsstrategi sætter vi retningen for udvikling af det gode liv i en attraktiv og bæredygtig region. Det gælder i vores byer, og det gælder sandelig også i landdistrikterne. Hver tredje midtjyde er bosat på landet – i landsbyer og i små lokalsamfund kendetegnet ved stærkt sammenhold og direkte adgang til en attraktiv natur.

Regionsrådet har siden 2009 uddelt sin årlige Landsbypris. De efterhånden mange prismodtagere beviser alle, at der er masser af kvaliteter og udvikling i landdistrikterne. Der er også udfordringer. For mange af de unge flytter væk. For få vender tilbage – og i alt for mange år har en uretfærdig fortælling om »Udkants Danmark« fået lov til at fylde frem for fortællingen om de store stedbunde styrker, der findes uden for de større byer. Det ønsker vi at ændre på med denne landdistriktsstrategi.

Vores vision er, at landdistrikterne i Region Midtjylland skal være attraktive steder at bo med aktive fællesskaber, der viser vejen til det gode og bæredygtige liv.

Vi vil derfor engagere borgere, kommuner, lokale aktionsgrupper, kulturinstitutioner, virksomheder, uddannelsesinstitutioner og alle de andre aktører i landdistrikterne. Vi skal udvikle bæredygtige lokale løsninger på de problemstillinger, der præger ikke bare landdistrikterne, men hele samfundet. På den måde giver vi landdistrikterne en særlig rolle i forhold til at nå FN's målsætninger om bæredygtig udvikling. Globale udfordringer med fx klimaforandringer og demografi præger også landdistrikterne – og her vil stærke landdistrikter kunne byde ind med løsninger, der kan skaleres op, kopieres og bruges andre steder.

Med regionens landdistriktsstrategi afsøger vi nye muligheder. Ambitionen er, at en regional indsats for landdistrikterne bidrager med nytænkning og sammentænkning af regionens øvrige opgaver inden for eksempelvis klima, energiløsninger, miljø, sundhed, mobilitet, kultur og adgang til uddannelse. Vi vil samle interessenter på tværs af regionen i et stærkt partnerskab om udvikling og være et fælles talerør ind i nationale og globale dagsordener. Dermed sikrer vi de bedste løsninger for hele landsdelen samtidigt med, at vi udvikler visionære lokalsamfund og landdistrikter, der kan vise vejen. Lokalt, nationalt og globalt.

Anders Kühnau
Regionsrådsformand
Region Midtjylland

Sådan ligger landet

Borgere sikrer byens butik
Indbyggere og virksomheder i Trustrup smed på eget initiativ både penge og tid i at sikre, at byen i 2015 – efter en periode med afvikling – igen fik en købmand i byen. Det sikrer både indkøbsmuligheder og liv i landsbyen på Djursland med godt 800 indbyggere.

HVORDAN DEFINERER VI LANDDISTRIKTER I REGION MIDTJYLLAND?

Landdistriktsstrategien retter sig imod små lokalsamfund på landet og landsbyer med op til 3000 indbyggere. Strategien omfatter lokalsamfund i både by-, land- og yderkommuner.

En tredjedel af Region Midtjyllands 1,3 mio. borgere bor i landsbyer og små lokalsamfund på landet. Dvs. at der bor ca. halvanden gang så mange midtjyder i regionens landdistrikter som i Aarhus by.

Mange landsbyer i hele regionen lever i bedste velgående og formår endda at tiltrække nye borgere, erhverv og aktiviteter. Den udbredte fortælling om fattige landdistrikter i tilbagegang mod vest og rige, privilegerede bynære landsbyer i øst holder således ikke helt stik.

Ser man på strukturudviklingen igennem årtier, er det overordnede billede dog, at der

er sket en gradvis affolkning af landdistrikterne samtidig med, at en række centrale funktioner (skoler, dagsinstitutioner, dagligvarehandel, kollektiv trafik mv.) mange steder er forsvundet fra de mindre samfund.

Nøgletal som indkomstniveau og beskæftigelsesfrekvens viser, at der helt overordnet ikke er de store forskelle imellem land og by i Region Midtjylland. Derimod er der en markant forskel på fordeling på uddannelsesniveau og erhvervsstruktur. Fx er andelen af faglærte klart størst i landdistrikterne, hvilket hænger sammen med de mange landbrugs-, fiskeri- og industrivirksomheder, der findes her.

> FORTSÆTTES SIDE 6

Bystørrelse	Antal byområder	Antal indbyggere	Andel af samlet befolkning
Op til 3000	358	445.077	34%
3001+	48	872.509	66%
Region Midtjylland i alt	406	1.317.586	100%

Kilde: Danmarks Statistik (2019) og CRT Database/DST. (2017)

STØRRE LIVSKVALITET I LANDDISTRIKTERNE

En undersøgelse foretaget af Realdania i samarbejde med Gallup i 2019 viser, at 82% i landdistrikterne svarer ja til, at de har en høj livskvalitet, mens det kun er 76,8% af danskerne i gennemsnit.

> FORTSAT FRA SIDE 5

De overordnede nøgletal dækker over store lokale forskelle, og det kan umiddelbart være svært at sige noget om, hvad der er afgørende for en landsbys positive eller negative udvikling. Der mangler fx præcis viden om hvilke faktorer, der har indflydelse på fraflytning og bosætning i landdistrikterne. Det har selvfølgelig betydning, om en landsby befinder sig i en bykommune eller en yderkommune. Men samtidig er der også tydelige indikationer på, at evnen til at skabe lokale fællesskaber er helt central for lokalsamfundets robusthed og udviklingsevne.

Lokalsamfundene kan tilbyde noget særligt i form af høj livskvalitet, nærhed til naturen og

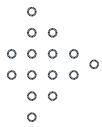
bæredygtig livsstil. Dertil kommer en høj grad af frivillighed og social inklusion – kvaliteter, som styrker de stærke fællesskaber og giver en særlig handlekraft. Disse kvaliteter kan, understøttet af tidens fokus på bæredygtighed, være med til at revitalisere landdistrikternes rolle og status.

Det er denne udvikling, som Region Midtjylland vil være med til at understøtte med landdistriktsstrategien. Indsatsen, som skal gennemføres i samspil med kommunerne og staten, skal fremme attraktive og bæredygtige steder at bo i hele regionen med udgangspunkt i lokalsamfundenes fællesskaber og stedbundne ressourcer.

		Lokalsamfund op til 2000 indbyggere	Byer med over 2000 indbyggere	Region Midtjylland i alt
Byområder og befolkning:	Byområder*	333	73	406
	Antal indbyggere	383.898	933.739	1.317.637
	Andel af befolkning	29%	71%	100%
	Gennemsnitsalder	42,3 år	40,5 år	41,0 år
Beskæftigelse og uddannelse: (18-64 årige)	Beskæftigelsesfrekvens	79,9%	73,6%	75,4%
	Gennemsnitlig indkomst	359.940	357.854	358.469
	Ufaglærte	29,3%	31,1%	30,7%
	Faglærte	42,7%	30,4%	34,0%
	Videregående udd.	26,5%	37,1%	33,9%
Erhvervsstruktur:	Landbrug og fiskeri	15,5%	0,3%	3,4%
	Industri	19,9%	13,6%	14,9%
	Bygge og anlæg	9,7%	5,2%	6,1%
	Privat service	33,0%	47,0%	44,1%
	Offentlig service	21,4%	33,5%	31,0%

Kilder: Danmarks Statistik (2019) og CRT Database/DST. (2017)

* 25 større landsbyer med mellem 2000 og 3000 indbyggere (i alt ca. 61.139 indbyggere) tæller i denne tabel med under »by«-kategorien, da det tilgængelige datamateriale ikke muliggør en opgørelse af små lokalsamfund på landet og landsbyer med op til 3000 indbyggere, jf. Region Midtjyllands definition af landdistrikter.

NATUREN ER EN KÆMPE RESSOURCE

En undersøgelse foretaget af Realdania i samarbejde med Lokale og Anlægsfonden samt DGI viser, at 45% af borgerne i landsbyer fremhæver naturkvaliteter som afgørende for at bo, hvor de bor.

Hvad vil vi med indsatsen?

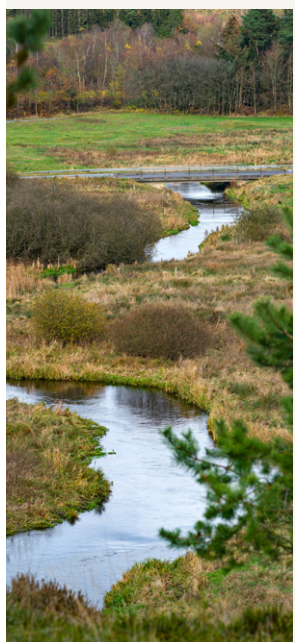

Regionsrådet vil være med til at skabe gode rammer for en positiv udvikling i landdistrikterne. Attraktive lokalsamfund er en forudsætning for at leve det gode liv i hele regionen. Samtidig findes gode svar på store samfundsmæssige udfordringer ofte lokalt, hvor stærke fællesskaber og nærhed gør det muligt at tænke i bæredygtige, helhedsorienterede løsninger tæt på mennesker og natur. De løsninger vil regionen identificere og støtte op om at udvikle samt formidle.

I arbejdet med udmøntning af strategien vil regionen løbende inddrage, samle og engagere borgere, kommuner og interessenter i arbejdet for at skabe attraktive lokalsamfund og bæredygtig udvikling.

Arbejdet skal ydermere sikre et solidt vidensgrundlag og lokal inddragelse, der sætter retning for det fremtidige regionale arbejde i landdistrikterne – herunder på bl.a. kultur, uddannelses og mobilitetsområdet.

Dertil skal strategien sikre et bredt partnerskab med relevante interessenter om bæredygtig udvikling i landdistrikterne. Partnerskabet skal udvikles til at være et talerør ind i lokale, nationale såvel som globale dagsordener og give input til løsning af samfundsmæssige udfordringer. Herunder også arbejdet med implementering af en bindende klimalov og 70 pct. reduktion af udledningen af CO₂ og andre klimagasser ift. 1990.

De syv principper for bæredygtig udvikling i landdistrikterne

Syv principper udviklet på baggrund af FNs Verdensmål, Region Midtjyllands Udviklingsstrategi samt bidrag fra interessenter i landdistrikterne ligger til grund for partnerskabets arbejde med landdistriktsstrategien.

- 1 VI FREMMER LOKALE HANDLINGER MED GLOBALT PERSPEKTIV**
Nære løsninger rummer kimen til håndtering af de store samfundsudfordringer, der både kommer til udtryk globalt og lokalt. I lyset af den globale udvikling, samler vi de mennesker, der bor i lokalsamfundene, om løsninger på de nære udfordringer.
- 2 VI INSPIRERER HINANDEN TIL HANDLING I FÆLLESSKAB**
Nyskabende ideer og holdbare løsninger opstår, når alle har mulighed for at byde ind og påtage sig ansvar. For at skabe grobund for fælles indsigt understøtter vi dialog og handling på tværs af geografi, faglighed og perspektiv.
- 3 VI STILLER OS TIL RÅDIGHED MED VIDEN OG SAMARBEJDE**
Handling kræver viden og fælles bearbejdning af problemstillinger. For at sikre gode rammer for dialog og samarbejde samler og formidler vi viden og data og stiller os til rådighed for samarbejde med kommuner, lokalsamfund, borgere og andre interessenter.
- 4 VI KOBLER DET GODE LIV TIL DET BÆREDYGTIGE**
Det gode liv er i fremtiden bæredygtigt. Det gælder socialt, miljø- og klimamæssigt og økonomisk. Vi arbejder for robuste fælles løsninger, der fremmer bæredygtigheden, og dermed det gode liv, mest muligt.
- 5 VI EKSPERIMENTERER, LÆRER OG HANDLER SAMMEN**
Vi ved ikke altid på forhånd, hvordan vi skal nå vores mål, eller hvad der umiddelbart er den bedste løsning for lokalsamfundene. For at sikre åbne udviklingsmiljøer hilser vi eksperimenter velkomne, og vi deler innovationer og erfaringer.
- 6 VI FREMMER HELHEDSORIENTEREBE LØSNINGER**
Udvikling af det gode liv i landdistrikterne kræver helhedstænkning. En positiv løsning på et område kan have negative effekter på andre. For at fremme helheds løsninger fokuserer vi på samskabelse, involvering af alle interessenter og løbende tilpasning af løsninger.
- 7 VI ARBEJDER FOR UDSYN, SYNLIGHED OG UDVEKSLING**
Selv små landsbyer er en del af noget – kommunalt, regionalt og globalt. Gode løsninger kræver udsyn. For at sikre idéudveksling inviterer vi regionale, nationale og internationale partnere og arbejder for maksimal synlighed af den fælles indsats for stærke bæredygtige lokalsamfund.

Bæredygtig udvikling kræver multiperspektiv

Grønne biler på landet

Virksomheden ByensBil ApS med hjemsted i Ringkjøbing-Skjern har specialiseret sig i, at udbyde og drive delebiler i de danske landdistrikter. Virksomheden har i 30 delebiler fordelt i regionen, fra Vemb i nordvest i Holstebro Kommune til Knebel i sydøst i Syddjurs Kommune. Fælles for bilerne er, at de er blevet oprettet i samarbejde med enten det lokale erhvervsliv, borgere eller boligforeninger i lokalområdet, fortæller indehaver Arne V. Andersen.

Arbejdet med at udvikle optimale rammer for »det gode liv« indebærer altid flere og ofte forskelligt rettede perspektiver på udviklingen. Hvad der gør et lokalsamfund attraktivt varierer alt efter perspektiv. Samtidigt indeholder det gode liv flere elementer, som skal spille sammen. Fx adgang til uddannelse, sociale fællesskaber og kollektiv trafik.

Erhverv og arbejdspladser er andre vigtige elementer. Her er det primært stat og kommuner, der administrativt varetager udviklingsopgaven, og samtidigt er det elementer, der spiller tæt sammen med det regionale perspektiv.

I arbejdet med strategien tager regionen udgangspunkt i otte perspektiver. De er

inspireret af FN's Verdensmål og dialogen med interessenter i landdistrikterne. De otte perspektiver dækker ikke nødvendigvis direkte alle de områder, der er vigtige for udviklingen.

Når regionen arbejder med udgangspunkt i de otte perspektiver, vil der ofte opstå modsætningsforhold: Det, der skal til for at skabe optimale rammer for natur og biodiversitet, kan eksempelvis forringe rammerne for mobilitet og infrastruktur eller omvendt. Bæredygtig udvikling af attraktive landdistrikter er afhængig af begge dele – derfor skal regionen arbejde helhedsorienteret og med et multiperspektiv. »Diamantmodellen« illustrerer samspillet mellem de otte perspektiver.

1. Bo- og livsformer

Mange lokalsamfund og landsbyer eksperimenterer med mere energivenlige eller på anden vis bæredygtige bo- og livsformer. Både miljømæssigt og socialt. Samtidigt er der fortsat behov for at forny bygningsmassen og en stigende efterspørgsel på flere gode lejligheder. Fremtiden stiller høje krav til byggeri og arkitektur, der udover miljø og klima tager højde for bl.a. natur, kultur og nye familiemønstre.

2. Fremtidens brug af arealer

Arealanvendelsen i landdistrikterne og samarbejde mellem fx landbrug og lokalsamfund har stort udviklingspotentiale. Både socialt, miljømæssigt og økonomisk. Med sit høje videns- og teknologiniveau har landbruget en unik forudsætning for at udvikle nye forretningsområder til gavn for det gode og bæredygtige liv. Herunder gentænkning af anvendelsen af arealer til flere formål samtidigt.

> FORTSÆTTES SIDE 12

3. Natur og biodiversitet

Det er i høj grad den rige og alsidige natur, der giver landdistrikterne værdi i forhold til et godt og bæredygtigt liv. Men mange steder mangler gode adgangsforhold til naturen, ligesom biodiversiteten er under pres. Kommuner, lokalsamfund, lodsejere mfl. får en central rolle i at sikre handling, der fastholder og udvikler den værdi, naturen skaber.

4. Uddannelse og dannelse

Bortset fra efterskolerne er det gået tilbage for uddannelser i landdistrikterne over en årrække. Begrænset udbud og afstand til uddannelsesinstitutioner er en udfordring, der kræver nytænkning. Fx når det gælder adgang til ungdomsuddannelse og de rette kompetencer. Der er stort potentiale i udvikling i fællesskab og i samarbejde med eksisterende aktører på uddannelsesområdet af nye både formelle og uformelle uddannelsesformer. Herunder fjernundervisning og forløb med udgangspunkt i lokalområdernes unikke behov og ressourcer.

5. Kultur, identitet og fællesskab

Kultur og kreativitet lever i de lokale fællesskaber og er på mange måder en løftestang for det gode liv. Kultur skaber indhold, det styrker fællesskabet og sundheden – og det former lokalområdets identitet. Kulturlivet er samtidig afgørende i formidlingen af de udfordringer, der præger landdistrikterne, og de bæredygtige løsninger, landdistrikterne udvikler.

6. Energi, klima og ressourcer

Det gode og bæredygtige liv hænger nøje sammen med en ansvarlig håndtering af ressourcer og energi. Et afgrænset lokalsamfund udgør en oplagt mulighed for at afsøge og udvikle eksempelvis cirkulære løsninger og alternative energiformer. Her spiller lokale aktører en vigtig rolle: Forsyningselskaber, virksomheder, landbrug m.fl.

7. Sundhed og social bæredygtighed

De strukturelle udfordringer på sundhedsområdet kræver gentænkning. Også i landdistrikterne, hvor afstand til hospital er blandt livsvilkårene, men hvor der til gengæld er et kæmpe sundhedspotentiale i stærke fællesskaber, gode naboskaber og et aktivt foreningsliv. Der er mange muligheder for at undersøge og udvikle nye veje til sundhed både lokalt og i større målestok.

8. Mobilitet og infrastruktur

Effektiv fysisk såvel som digital infrastruktur er sammen med gode og bæredygtige kollektive trafikløsninger afgørende for udviklingen i et lokalområde. De krav moderne mennesker stiller til infrastruktur og transport er under forandring. Ny teknologi og øget digitalisering kan hjælpe med udvikling af mere bæredygtige løsninger. Fx bæredygtige drivmidler, samkørsel, delebiler, cykelruter og meget andet.

Fjordklyngen ser naturen som ressource

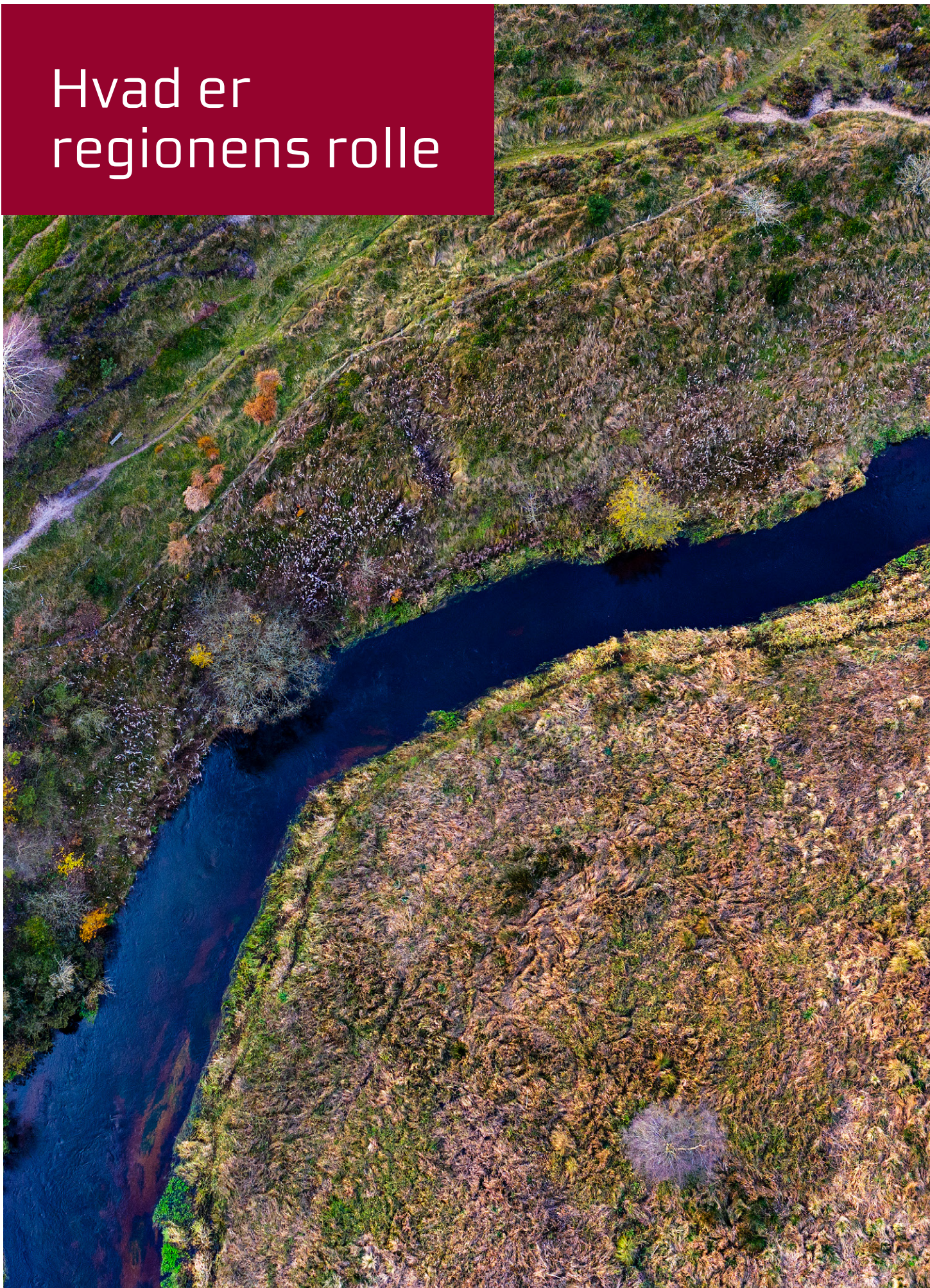
Seks landsbyer i Viborg kommune arbejder sammen i Fjordklyngen for at udvikle nye vandrestier, rekreative muligheder i forbindelse med Limfjorden, formidling af kulturhistorie og events. Drevet af lokale ildsjæle og med en række succesfulde resultater, viser landsbysamarbejdet vejen for, hvordan stedbunde styrker, giver nye tilgange til livskvalitet, sundhed og erhvervsudvikling. Samtidig har de seks landsbyer et godt samarbejde med Viborg Kommune.

Borgerejet kro i Norddjurs

I Ørsted i Norddjurs Kommune har lokale ildsjæle sammen med i alt 580 lokale aktionærer skabt et levende kultur- og foreningshus – til fest, hygge foredrag og kulturarrangementer. Ørsted Kro er både ejet og drevet af borgerne – i samarbejde med øvrige foreninger og institutioner i lokalområdet. Det har givet landsbyen en stærk katalysator for udvikling og profilering, og det er lykkedes at stable flere yderst velbesøgte kulturarrangementer på benene. Blandt andet tilbagevendende »Søndagsjazz«, foredrag og lignende.

Hvad er regionens rolle

Det er oplagt, at regionen i sit arbejde med regional udvikling har fokus på koordinering af partnerskaber på tværs, opbygning af viden samt koordinering af fælles indsatser. Dialogen med kommuner, lokale aktionsgrupper og andre centrale aktører viser, at der også på landdistriktsområdet er behov for og ønske om, at regionen påtager sig en koordinerende rolle.

Skal landdistrikternes særlige potentialer udfoldes kræver det et tæt og koordineret samarbejde på tværs af organisationer, geografi og fagligheder. Og her har de forskellige aktører forskellige roller og ansvarsområder. En række af landdistrikternes rammebetingelser er strukturelle og bundet op på eksempelvis erhvervsudvikling og fysisk planlægning. Administrativt er det udfordringer, der primært skal håndteres nationalt og kommunalt.

Regionsrådet vil iværksætte og afsætte midler til en række initiativer, der sætter fokus på:

- *Opbygning og formidling af viden om bæredygtig landdistriktsudvikling*, eksempelvis gennem analyse-, udviklings- og forskningsaktiviteter samt årlige konferencer og seminarer for aktør- og partnerskabskredsen.
- *Facilitering af netværk og partnerskabsdannelse* med henblik på sikre erfaringsudveksling, kompetenceudvikling, udvikling af nye projekter og fælles policy indsatser i forhold nationale og internationale dagsordener og investeringer på landdistriktsområdet.

- *Eksperimenterende projekter*, der skal udvikle og afprøve metoder og organiseringer, som kan fremme og accelerere den bæredygtige udvikling i landdistrikterne. Gode erfaringer skal udbredes som inspiration til andre.
- *Kommunikationsinitiativer*, der dels skal styrke erfaringsudvekslingen mellem aktørerne og dels skal synliggøre muligheder og kvaliteter i landdistrikterne, eksempelvis gennem videreudvikling af Region Midtjyllands landsbypris.

Initiativerne vil over tid arbejde med forskellige temaer, som – med FN's verdensmål som overordnet ramme – sætter fokus på aktuelle behov, problemstillinger og muligheder i landdistrikterne. Partnere og aktører vil blive inviteret til at medvirke til udpegning af kommende temaer, bl.a. i forbindelse med de årlige konferencer og seminarer.

Regionens faglige ekspertiser og indsatsområder inden for eksempelvis klima, sundhed, råstoffer, kultur, uddannelse, jordforurening, mobilitet, energi mv. vil blive bragt i spil for at sikre en sammenhængende og koordineret landdistriktsindsats under den regionale udviklingsstrategi. Samtidig skal mulighederne for at skabe udvikling og værdi gennem digitalisering og internationalt samarbejde undersøges og udnyttes.

Konkrete initiativer under landdistriktsstrategien beskrives nærmere i handleplaner, som løbende godkendes af regionsrådet.

Økolandsby

Friland er en økolandsby på Djursland. Her eksperimenterer mennesker med at indrette hverdagen anderledes med vægt på bæredygtig livsstil, gældfrihed og selvstændigt erhverv. Den er stiftet som en andelsforening i 2002, og har i dag 45 husstande.

